

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

ԱԼԻԽԱՆՅԱՆԸ ԵՎ ՄԵԼԻՔՍԵԹՅԱՆՆ ԸՆԴԴԵՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(գանգադ թիվ 4168/10)

ՎՃԻՌ

ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳ

14 մարտի 2019թ.

Սույն վճիռը վերջնական է, սակայն կարող է ենթարկվել խմբագրական փոփոխությունների:

Ալիխանյանը եւ Մելիքսեթյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով,

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (Առաջին բաժանմունք),
հանդես գալով Կոմիտեի հետեյալ կազմով՝

Քսենյա Տուրկովիչ [Ksenija Turković]՝ Նախագահ,

Քրիշտոֆ Վոյտիչեկ [Krzysztof Wojtyczek],

Արմեն Հարությունյան [Armen Harutyunyan]՝ դատավորներ,

եւ Ռենատա Դեգեներ [Renata Degener]՝ Բաժանմունքի քարտուղարի տեղակալ,

2019 թվականի փետրվարի 12-ին անցկացնելով դռնփակ
խորհրդակցություն,

կայացրեց հետեյալ վճիռը, որն ընդունվեց նույն օրը.

ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԸ

1. Սույն գործը հարուցվել է «Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի (Կոնվենցիա) 34-րդ հոդվածի համաձայն Հայաստանի Հանրապետության չորս քաղաքացիներ պրն Լեոն Ալիխանյանի, տկն Ռիմա Մելիքսեթյանի, պրն Արծրուն Ալիխանյանի եւ պրն Աշոտ Ալիխանյանի (դիմումատուներ) կողմից ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության՝ 2010 թվականի հունվարի 11-ին Դատարան ներկայացված գանգատի (թիվ 4168/10) հիման վրա: Չորրորդ դիմումատուն մահացել է 2010 թվականի հունիսի 14-ին: Նրա որդին՝ առաջին դիմումատու պրն Լեոն Ալիխանյանը ցանկություն է հայտնել գանգատով վարույթում հանդես գալու իր մահացած հոր անունից:

2. Դիմումատուներին ներկայացրել է Վանաձորում գործող իրավաբան պրն Կ. Թումանյանը: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը (Կառավարություն) ներկայացրել է Մարդու իրավունքների եվրոպական

դատարանում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազոր ներկայացուցիչ պրն Գ. Կոստանյանը:

3. 2014 թվականի մարտի 18-ին գույքից զրկելու եւ արդար դատաքննության իրավունքի վերաբերյալ բողոքների մասին ծանուցումն ուղարկվել է Կառավարություն, իսկ գանգատը մնացած մասով հայտարարվել է անընդունելի՝ համաձայն Դատարանի կանոնակարգի 54-րդ կանոնի 3-րդ կետի:

ՓԱՍՏԵՐԸ

I. ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

4. Դիմումատուները բնակվում են Շնող գյուղում:

Ա. Գործերի նախապատմությունը

5. 1970-ական թվականներին Լոռու մարզի Թեղուտ եւ Շնող գյուղերից համապատասխանաբար չորս եւ վեց կմ հեռավորության վրա հայտնաբերվել է պղնձամոլիբդենային հանքավայր (Թեղուտ):

6. 2001 թվականին «Արմենիան Քափըր Փրոգրամ» ՓԲԸ մասնավոր ընկերությունն ստացել է քսանհինգ տարի ժամկետով Թեղուտի պղնձամոլիբդենային հանքավայրի շահագործման համար ընդերքօգտագործման լիցենզիա:

7. 2007 թվականի նոյեմբերի 1-ին Կառավարությունն ընդունել է «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի Շնողի եւ Թեղուտի գյուղական համայնքների վարչական սահմաններում որոշ տարածքներում բացառիկ՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու եւ հողերի նպատակային նշանակությունը փոփոխելու մասին» թիվ 1279-Ն որոշումը: Որոշման համաձայն՝ դրա հավելվածներում թվարկված հողատարածքների ձեռք բերող է համարվում «Արմենիան Քափըր Փրոգրամ» ՓԲԸ-ն կամ Թեղուտի պղնձամոլիբդենային հանքավայրի շահագործման նախագծի իրականացման նպատակով դրա կողմից հիմնադրված «Թեղուտ» ՓԲԸ-ն:

8. Դիմումատուներին պատկանող հողամասերը թվարկված էին այն հողատարածքների շարքում, որոնք համարվում էին օտարման ենթակա գոտիներ:

Բ. Դիմումատուների գույքի օտարման առնչությամբ վարույթները

9. Դիմումատուների՝ չորս անձից բաղկացած ընտանիքն ապրում է Շնող գյուղում եւ իր ապրուստը վաստակում է գյուղատնտեսությամբ եւ մեղվաբուծությամբ: Նրանց համատեղ սեփականության իրավունքով պատկանել է գյուղում գտնվող 0.373 հա եւ 0.448 հա վարելահողեր: Նրանց սեփականության իրավունքով պատկանել է նաեւ երկրորդ հողամասի վրա գտնվող՝ 69.4 քառ. մետր տարածքով մեղվապահի տնակ: Հողն օգտագործվել է ընտանիքի համար մշակաբույսեր աճեցնելու, անասուններին կերակրելու եւ մեղվապահության նպատակով:

10. Չպարզված օրը «Թեղուտ» ՓԲԸ-ն դիմումատուներին ուղարկել է նամակ, որով առաջարկվել է գնել նրանց հողամասերը: Առաջարկվող փոխհատուցման գումարի չափը կազմել է համապատասխանաբար 183 000 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 398 եվրո) եւ 304 000 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 661 եվրո) երկու հողամասերի համար՝ գումարած լրացուցիչ 15%, ինչպես պահանջվում էր օրենքով:

11. Դիմումատուները չեն արձագանքել առաջարկին, քանի որ նրանց չի գոհացրել առաջարկվող փոխհատուցման գումարի չափը: Ըստ երեւույթին, նրանք փորձել են այլ ընկերությունների միջոցով ձեռք բերել իրենց գույքի այլընտրանքային գնահատում, սակայն չի հաջողվել: Նրանք պնդում են, որ ոչ մի այլ գնահատող ընկերություն չի ցանկացել իրենց հողի շուկայական արժեքի անկախ գնահատում իրականացնել:

12. 2008 թվականի մայիսի 12-ին «Թեղուտ» ՓԲԸ-ն հայց է ներկայացրել դիմումատուների դեմ՝ պահանջելով նրանց պարտավորեցնել, որ ստորագրեն

իրենց գույքը պետության կարիքների համար վերցնելու վերաբերյալ համաձայնագիր: Ընկերությունն իր հայցը հիմնավորել է, *inter alia* (ի թիվս այլնի), «Օլիվեր գրուպ» ՍՊԸ լիցենզավորված գնահատման գործակալության կողմից իր պահանջով պատրաստված գնահատման եզրակացություններով: Եզրակացությունների համաձայն՝ դիմումատուների հողամասերի շուկայական արժեքը կազմել է համապատասխանաբար 183 000 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 398 եվրո) եւ 304 000 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 661 եվրո):

13. Լոռու մարզային դատարանի վարույթի ընթացքում դիմումատուները պնդել են, որ իրենց հողի շուկայական արժեքը սխալ է հաշվարկվել: Նրանք այնուհետեւ նշել են, որ իրենց գույքի գնահատումը ճիշտ չի կատարվել, քանի որ հաշվի չեն առնվել ծառերի քանակը, երկրորդ հողամասի վրա գտնվող մեղվապահի տնակը եւ մի շարք այլ գործոններ, որոնք կարող էին ազդել փոխհատուցման գումարը հաշվարկելիս:

14. Վարույթի ընթացքում «Թեղուտ» ՓԲԸ-ն ներկայացրել է դիմումատուների հողի գնահատման նոր եզրակացություն, որը կրկին պատրաստել է «Օլիվեր գրուպ» ՍՊԸ-ն: «Թեղուտ» ՓԲԸ-ի ներկայացուցիչը հայտնել է, որ դիմումատուների երկրորդ հողամասի նոր գնահատումը կատարվել է դրա վրա գտնվող շինությունը ներառելու նպատակով: Գնահատման նոր եզրակացության համաձայն՝ դիմումատուների երկրորդ հողամասի, ներառյալ՝ դրա վրա գտնվող շինության շուկայական արժեքը գնահատվել է 1 728 000 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 3 760 եվրո): Առաջին հողամասի մասով «Օլիվեր գրուպ» ՍՊԸ-ն պատրաստել է ուղղված եզրակացություն, որի համաձայն՝ դիմումատուների գույքի շուկայական արժեքը գնահատվել է 189 000 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 410 եվրո): Այսպիսով, երկու հողամասերի համար փոխհատուցման վերջնական գումարներն օրենքով պահանջվող լրացուցիչ 15%-ի հետ կազմել են համապատասխանաբար 217 350 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 473 եվրո) եւ 1 987 200 ՀՀ դրամ (մոտավորապես 4 320 եվրո):

15. 2008 թվականի նոյեմբերի 28-ին Մարզային դատարանը բավարարել է «Թեղուտ» ՓԲԸ-ի հայցը՝ դիմումատուներին տրամադրելով առաջին հողամասի համար 217 350 ՀՀ դրամ եւ երկրորդ հողամասի համար 1 987 200 ՀՀ դրամ փոխհատուցում:

16. Դիմումատուները վերաքննիչ բողոք են ներկայացրել: Հիմնվելով, *inter alia*, Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի վրա՝ նրանք բողոքել են, որ Մարզային դատարանն իրենց զրկել է իրենց գույքից:

17. 2009 թվականի հունիսի 18-ին Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանն անփոփոխ է թողել Մարզային դատարանի վճիռը՝ գտնելով, *inter alia*, որ դատարանը արդարացի հավասարակշռություն է հաստատել դիմումատուների շահերի եւ հետապնդվող իրավաչափ նպատակի միջեւ, եւ որ գույքի շուկայական արժեքը ճիշտ է որոշվել՝ հիմնվելով «Օլիվեր գրուպ» ՍՊԸ-ի կողմից կազմված գնահատման ուղղված եզրակացության վրա:

18. Դիմումատուները ներկայացրել են վճռաբեկ բողոք՝ բերելով իրենց նախկին բողոքում ներկայացված փաստարկներին նման փաստարկներ:

19. 2009 թվականի օգոստոսի 12-ին Վճռաբեկ դատարանը դիմումատուների բողոքը վարույթ չի ընդունել հիմքերի բացակայության պատճառով:

II. ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա. 1995 թվականի Սահմանադրություն (ուժի մեջ է 2005 թվականի դեկտեմբերի 6-ից՝ 2005 թվականի նոյեմբերի 27-ին ընդունված փոփոխություններից հետո)

20. 19-րդ հոդվածի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր խախտված իրավունքները վերականգնելու, ինչպես նաեւ իրեն ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու համար հավասարության պայմաններում,

արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք:

21. 31-րդ հոդվածի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու եւ կտակելու իր սեփականությունը: Ոչ ոքի չի կարելի զրկել սեփականությունից, բացառությամբ դատական կարգով՝ օրենքով նախատեսված դեպքերի: Սեփականության օտարումը հասարակության եւ պետության կարիքների համար կարող է կատարվել միայն բացառիկ՝ գերակա հանրային շահերի դեպքերում, օրենքով սահմանված կարգով, նախնական համարժեք փոխհատուցմամբ:

Բ. Քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք (ուժի մեջ է 1999 թվականից)

22. 6-րդ հոդվածի համաձայն՝ քաղաքացիական դատավարությունն իրականացվում է կողմերի մրցակցության եւ իրավահավասարության հիման վրա:

23. Օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ դատարանի համար որեւէ ապացույց նախապես հաստատվածի ուժ չունի:

24. 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գործի քննության ժամանակ ծագող հատուկ գիտելիքներ պահանջող հարցերի պարզաբանման նպատակով դատարանը կարող է կողմի (կողմերի) միջնորդությամբ կամ իր նախաձեռնությամբ փորձաքննություն նշանակել:

25. Օրենսգրքի 60-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ դատարանը նախազգուշացնում է փորձագետին՝ ակնհայտ կեղծ եզրակացություն տալու համար քրեական պատասխանատվության մասին:

26. 61-րդ հոդվածի համաձայն՝ գործին մասնակցող անձինք իրավունք ունեն ներկա գտնվելու փորձաքննությանը՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նրանց ներկայությունը կարող է խանգարել փորձագետի բնականոն աշխատանքին:

Գ. «Հասարակության եւ պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» օրենք (ուժի մեջ է 2006 թվականի դեկտեմբերի 30-ից)

27. 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հասարակության եւ պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքը բացառիկ՝ գերակա հանրային շահն է:

28. 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ հասարակության եւ պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական պայմաններն են՝

ա) օտարումը պետք է իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով.

բ) օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում (այսուհետ՝ փոխհատուցում):

29. 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հանրային շահը պետք է գերակա լինի օտարվող սեփականության սեփականատիրոջ շահերից, եւ գերակա հանրային շահի արդյունավետ իրագործումը չի կարող ապահովվել առանց տվյալ սեփականության օտարման:

30. 4-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ գերակա հանրային շահը կարող է հետապնդել, *inter alia*, համապետական կամ համայնքային կարելուր նշանակություն ունեցող ընդերքօգտագործման ծրագրերի իրականացման նպատակը: Պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների բյուջե լրացուցիչ եկամուտների ապահովման նպատակն ինքնին չի հանդիսանում բացառիկ՝ գերակա հանրային շահ:

31. 11-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ օտարվող սեփականության դիմաց սեփականատիրոջը վճարվում է համարժեք փոխհատուցում: Համարժեք է համարվում օտարվող գույքի շուկայական արժեքից տասնհինգ տոկոս ավելի գումարը:

32. 11-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ անշարժ գույքի կամ անշարժ գույքի նկատմամբ գույքային իրավունքների շուկայական արժեքի գնահատումն իրականացվում է «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

Դ. «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենք (տվյալ ժամանակահատվածում գործող)

33. 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ անշարժ գույքի գնահատումը պարտադիր է անշարժ գույքը պետության կամ համայնքների կարիքների համար ձեռք բերելու (վերցնելու) դեպքերում:

34. 15-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ անշարժ գույքի գնահատման գործունեություն իրականացնող անձինք իրավունք ունեն կիրառելու անշարժ գույքի գնահատման ինքնուրույն մեթոդներ՝ գնահատման ստանդարտին համապատասխան:

Ե. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2007 թվականի նոյեմբերի 1-ի «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի Շնողի եւ Թեղուտի գյուղական համայնքների վարչական սահմաններում որոշ տարածքներում բացառիկ՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու եւ հողերի նպատակային նշանակությունը փոփոխելու մասին» թիվ 1279-Ն որոշում

35. Թեղուտի պղնձամոլիբդենային հանքավայրի շահագործման նախագծի իրականացման նպատակով եւ հաշվի առնելով հանքահարստացուցիչ համալիրի կառուցման ու գործարկման հեռանկարները՝ Կառավարությունը որոշել է Լոռու

մարզի Շնողի եւ Թեղուտի գյուղական համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող 81,483 հա ընդհանուր մակերեսով գյուղատնտեսական նշանակության հողերի նկատմամբ ճանաչել բացառիկ՝ գերակա հանրային շահ: Որոշման համաձայն՝ տնտեսության եւ ենթակառուցվածքների զարգացման հետ կապված հանրային շահը, ինչպես նաեւ ավելի բարձր մակարդակներում արտադրության եւ արտահանման հետ կապված շահերը գերակայում են օտարվող սեփականության սեփականատերերի շահերից:

ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

I. ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

36. Դիմումատուներն իրենց դիտարկումներում հայտնել են Դատարանին, որ չորրորդ դիմումատուն՝ պրն Աշոտ Ալիխանյանը, 2010 թվականի հունիսի 14-ին մահացել է: Նրա որդին՝ առաջին դիմումատու պրն Լեւոն Ալիխանյանը, ցանկություն է հայտնել գանգատով վարույթում հանդես գալու իր մահացած հոր անունից:

37. Կառավարությունը պնդել է, որ առաջին դիմումատուն չէր կարող համարվել չորրորդ դիմումատուի իրավահաջորդը, քանի որ նա չէր ընդունել ժառանգություն՝ ներպետական իրավունքի համաձայն, ոչ էլ ներկայացրել էր այդ ընդունումը հաստատող որեւէ փաստաթուղթ: Նրանք պահանջել են, որ Դատարանը գանգատը չքննի չորրորդ դիմումատուի մասով եւ մերժի առաջին դիմումատուի պահանջը՝ շարունակել վարույթի ընթացքում հանդես գալ իր հոր անունից:

38. Դատարանը կրկին նշում է, որ տարբեր գործերով, այն դեպքերում, երբ դիմումատուն մահացել է վարույթի ընթացքում, հաշվի են առնվել դիմումատուի այն ժառանգների կամ նրա ընտանիքի մերձավոր անդամների հայտարարությունները, ովքեր ցանկություն են հայտնել շարունակելու վարույթը Դատարանում (տե՛ս, օրինակ, *Մալհոուսն ընդդեմ Չեխիայի Հանրապետության* (որոշում) [ՄՊ] [*Malhous v. the Czech Republic (dec.)*] [GC]), թիվ 33071/96, ՄԻԵԴ 2000-XII, եւ *Հրիստոզովը եւ այլք ընդդեմ Բուլղարիայի* [*Hristozov and*

Others v. Bulgaria], թիվ 47039/11 եւ թիվ 358/12, § 71, ՄԻԵԴ 2012 (քաղվածքներ)):
Դատարանը տվյալ հանգամանքներում չի կարող մեծ կարելություն տալ այն փաստին, որ առաջին դիմումատուն, ով ցանկանում է շարունակել գանգատով վարույթը, չի հաստատվել որպես չորրորդ դիմումատուի ժառանգ՝ ազգային իրավունքի դրույթների համաձայն: Կարելու է այն, որ առաջին դիմումատուն կարող է հետապնդել իրավաչափ շահ՝ Դատարանում չորրորդ դիմումատուի գործով վարույթը շարունակվելու մասով: Դատարանն այս առնչությամբ բավարար է համարում այն, որ չորրորդ դիմումատուն առաջին դիմումատուին նշել է որպես իր ժառանգ, եւ որ կան հեռանկարներ, որ նա, ի վերջո, կճանաչվի որպես այդպիսին, ինչպիսի պարագայում նա կստանձնի չորրորդ դիմումատուի գույքի առնվազն մի մասը, ներառյալ՝ սույն գործով վիճարկվող գույքային պահանջները:

39. Բացի այդ, միայն նյութական շահը չէ, որ մահացած դիմումատուի իրավահաջորդը կարող է հետապնդել՝ ցանկանալով պահպանել գանգատով վարույթը: Դատարանում քննվող՝ մարդու իրավունքների վերաբերյալ գործերը հիմնականում ունեն նաեւ բարոյական ուղղություն, եւ դիմումատուի մերձավոր անձինք կարող են հետապնդել իրավաչափ շահ՝ տեսնելու, որ արդարադատությունը հաստատվել է անգամ դիմումատուի մահից հետո: Սա առավել եւս արդարացված է, եթե գործով բարձրացված հիմնական հարցը դուրս է գալիս անձի եւ դիմումատուի կամ նրա ժառանգների շահերից այն առումով, որ այն կարող է ազդել այլ անձանց վրա: Եթե այսպիսի հանգամանքներում հնարավոր ժառանգը ցանկանում է պահպանել գանգատով վարույթը, ապա չի կարելի ասել, որ հարցը լուծվել է կամ այլ պատճառներով այլեւս արդարացված չէ շարունակել գանգատով քննությունը (տե՛ս վերելում հիշատակված՝ *Մալհոուսի գործը*):

40. Հետեւաբար Դատարանը շարունակում է քննել գանգատը՝ չորրորդ դիմումատուի մասով:

II. ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅԻ ԹԻՎ 1 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ 1-ԻՆ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

41. Դիմումատուները, Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի համաձայն, բողոքել են, որ իրենց գույքից զրկելը չի համապատասխանել օրինականության պահանջին, չի բխել որեւէ հանրային շահից, եւ որ փոխհատուցման գումարը եղել է ոչ բավարար: Մասնավորապես, նրանք բողոքել են, որ օրենքն այդ առնչությամբ բավարար ձեւով կանխատեսելի չէր, քանի որ դրանում նշված չէին պետության կարիքների համար վերցման ենթակա գույքի շուկայական արժեքը որոշելու չափորոշիչները:

42. Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածն ունի հետեւյալ բովանդակությունը.

«Յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ ունի իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի զրկել իր գույքից, բացառությամբ ի շահ հանրության եւ այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով ու միջազգային իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներով:

Նախորդ դրույթները, այնուամենայնիվ, չեն խոչընդոտում պետության՝ այնպիսի օրենքներ կիրառելու իրավունքը, որոնք նա անհրաժեշտ է համարում ընդհանուր շահերին համապատասխան, սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու կամ հարկերի կամ մյուս գանձումների կամ տուգանքների վճարումն ապահովելու համար»:

43. Կառավարությունը վիճարկել է սա:

Ա. Ընդունելիությունը

44. Դատարանը նշում է, որ այս բողոքը Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի «ա» ենթակետի իմաստով ակնհայտ անհիմն չէ: Դատարանն այնուհետեւ նշում է, որ այն անընդունելի չէ որեւէ այլ հիմքով: Հետեւաբար այն պետք է հայտարարվի ընդունելի:

Բ. Ըստ էության քննությունը

1. Կողմերի փաստարկները

ա) Դիմումատուները

45. Դիմումատուները պնդել են, որ իրենց օտարված հողն իրենց եկամտի միակ աղբյուրն է եղել: Նրանք պնդել են, որ իրենց գույքից զրկելը չի համապատասխանել օրինականության պահանջին, չի բխել որեւէ հանրային շահից, եւ որ փոխհատուցման գումարը եղել է ոչ բավարար: Ինչ վերաբերում է օրինականության պահանջին, ապա նրանք պնդել են, որ օրենքն այդ առնչությամբ բավարար կանխատեսելի չէր, քանի որ դրանում նշված չէին պետության կարիքների համար վերցման ենթակա գույքի շուկայական արժեքը որոշելու չափորոշիչները: Դիմումատուները հերքել են, որ իրենց հողի օտարումն իրականացվել է «հանրային շահի» հիմքերով: Նրանք պնդել են, որ սույն գործում ակնհայտ անհիմն է հիմնվել «հանրային շահի» վրա այն դեպքում, երբ այդ միջոցառումն ունի բացառապես կոմերցիոն նպատակ՝ հաշվի առնելով այն փաստը, որ ընդերքօգտագործման ծրագիրն իրականացվում էր պետական որեւէ մասնակցություն չունեցող մասնավոր ընկերության կողմից:

46. Դիմումատուներն այնուհետեւ պնդել են, որ իրենց հողի շուկայական արժեքի գնահատումն իրականացվել է համեմատական մեթոդի հիման վրա, որը չէր կարող պատշաճ ձեւով ցույց տալ դրա իրական շուկայական արժեքը: Ավելին, որպես փոխհատուցում իրենց ստացած գումարը եղել է օտարման գործընթացն սկսելու ժամանակահատվածում օտարված հողի կադաստրային արժեքից շատ ավելի ցածր եւ ակնհայտորեն չի համապատասխանել վիճարկվող հողի իրական արժեքին:

բ) Կառավարությունը

47. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուներին գույքից զրկելը «նախատեսված է եղել օրենքով» եւ «միջազգային իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներով»: Ներպետական օրենքի համաձայն՝ անշարժ գույքի շուկայական

արժեքը որոշելը պետք է իրականացվեր «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին համապատասխան, որը գույքի օտարման համար տրվող պատշաճ փոխհատուցման չափը սահմանելու եւ հաշվարկելու մասով բավականաչափ հստակ էր: Քանի որ այդ օրենքն ուժի մեջ էր մտել 2005 թվականին, այն դիմումատուների համար կանխատեսելի էր: Ավելին, դիմումատուների հողի օտարումն իրականացվել էր՝ ելնելով հանրային շահերից. այն հետապնդում էր տնտեսության եւ ենթակառուցվածքների զարգացմանն ուղղված իրավաչափ նպատակ, ինչպես նաեւ բխում էր ավելի բարձր մակարդակներում արտադրության եւ արտահանման հետ կապված շահերից: Հանրային շահի սույն հայեցակետերը գերակա են եղել դիմումատուների մասնավոր շահի նկատմամբ: Այն փաստը, որ դիմումատուների հողի օտարումն իրականացվել է մասնավոր ընկերության կողմից, ոչ մի կերպ չի բացառում սույն գործում հանրային շահի առկայությունը:

48. Ինչ վերաբերում է արդարացի հավասարակշռությանը, ապա Կառավարությունն ընդգծել է, որ դիմումատուների հողի օտարումն արդարացի հավասարակշռություն է հաստատել հանրային ընդհանուր շահերի պահանջների եւ դիմումատուների գույքային իրավունքների պաշտպանության պահանջմունքների միջեւ: Դիմումատուներին վճարված փոխհատուցումը եղել է հետապնդվող նպատակին համաչափ: Տվյալ հողամասերի շուկայական արժեքը հաշվարկվել է եկամտային եւ համեմատական մեթոդների կիրառմամբ: Համեմատական մեթոդի կիրառման ժամանակ հաշվի են առնվել գյուղատնտեսական նշանակության հողերի շուկայական արժեքի վրա ազդող մի քանի գործոններ, ինչպիսիք են գույքային իրավունքները եւ սահմանափակումները, հողամասի արտաքին տեսքը, ջրամատակարարման համակարգի առկայությունը, հողամասի չափսերը, տեղանքը եւ հողամասի բերքատվությունը, որեւէ տրանսպորտային միջոցի հասանելիության առկայությունը եւ հողամասի թեքության աստիճանը եւ քարի պարունակությունը: Եկամտային մեթոդի կիրառմամբ հաշվի են առնվել գյուղատնտեսական

նշանակության տվյալ հողերում աճեցվող մշակաբույսերի համար անհրաժեշտ ծախսերը եւ այն եկամուտները, որոնք ակնկալվում են ստանալ դրանց աճեցումից: Օգտագործվել են բերրիության միջին ցուցանիշները՝ տվյալ հողամասի շուկայական արժեքը հաշվարկելու համար: Շուկայական արժեքի գնահատման մեջ օգտագործվել են պետության կարիքների համար օտարման ոչ ենթակա հարեւան եւ համեմատելի հողամասերի տվյալները:

49. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուների վրա որեւէ կերպ չի դրվել «առանձին եւ ավելորդ բեռ»: Դիմումատուներն ունեցել են բոլոր հնարավորությունները, *inter alia*, ներկայացնելու գնահատման այլ եզրակացություններ, ներկայացնելու այլ դիմումներ եւ պահանջներ եւ վերաքննիչ բողոքներ: Նրանք նույնիսկ ազատվել են դատարանին վճարվելիք պետական տուրքերի վճարումներից Վերաքննիչ դատարան եւ Վճռաբեկ դատարան դիմելիս: Նրանց իրավունքները լիովին երաշխավորված են եղել, եւ ներպետական վարույթներն ու նրանց հողի օտարումն ամբողջությամբ համապատասխանել են ազգային օրենսդրությանը եւ Կոնվենցիային: Հետեւաբար Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում տեղի չի ունեցել:

2. Դատարանի գնահատականը

50. Սույն գործում վիճելի չէ այն փաստը, որ տեղի է ունեցել «գույքից զրկում»՝ Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի երկրորդ նախադասության իմաստով: Դատարանը, հետեւաբար, պետք է պարզի, թե արդյոք վիճարկվող գույքից զրկումն այդ դրույթի համաձայն հիմնավորված է եղել:

51. Դատարանը կրկին նշում է, որ Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի հետ համատեղելի լինելու համար օտարմանն ուղղված միջոցառումը պետք է բավարարի հետեւյալ երեք պայմանները. այն պետք է իրականացվի ազգային իշխանությունների կողմից ցանկացած կամայական գործողություն բացառող՝ «օրենքով նախատեսված պայմաններին համապատասխան», պետք է բխի «հանրային շահերից», ինչպես նաեւ դրանով պետք է հաստատվի արդարացի

հավասարակշռություն սեփականատիրոջ իրավունքների եւ համայնքային շահերի միջեւ (տե՛ս, ի թիվս այլ վճիռների, *Վիստինշը եւ Պերեպյոլկինսն ընդդեմ Լատվիայի* [ՄՊ] [*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [GC]], թիվ 71243/01, § 94, 2012 թվականի հոկտեմբերի 25): Հետեւաբար Դատարանն անցնում է այն հարցի ուսումնասիրությանը, թե արդյոք սույն գործում բավարարվել են այդ երեք պայմանները:

ա) «Օրենքով նախատեսված պայմաններին համապատասխան»

52. Սույն գործում վիճելի չէ այն փաստը, որ դիմումատուների գույքի օտարումն իրականացվել է «Հասարակության եւ պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» օրենքի հիման վրա: Այդ օրենքի 11-րդ հոդվածի 3-րդ մասը հղում է կատարում «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին, որով նախատեսվում են անշարժ գույքի գնահատման մեթոդները (տե՛ս վերելում՝ 32-34-րդ պարբերությունները):

53. Դատարանը, իր ավելի վաղ հաստատված նախադեպային իրավունքի համաձայն, արդեն գտել է, որ վերոնշյալ իրավական դրույթները բավարար չափով հստակ են եղել՝ հնարավորություն ընձեռելով դիմումատուներին, ընդհանուր առմամբ, կանխատեսել, թե ինչպես էր գնահատվելու իրենց գույքի շուկայական արժեքը (տե՛ս *Օսմանյանը եւ Ամիրաղյանն ընդդեմ Հայաստանի* [Osmanyanyan and Amiraghyanyan v. Armenia], թիվ 71306/11, § 58, 2018 թվականի հոկտեմբերի 11): Դատարանի համար անհիմն չէր այն փաստը, որ գնահատման ընթացքում օգտագործվող որոշակի մեթոդներ ընտրելու հարցը դրված է գնահատողի վրա, որն ընտրում է կոնկրետ իրավիճակի համար համապատասխան մեթոդ՝ կախված տվյալ անշարժ գույքի առանձնահատկություններից (նույն տեղում, § 57): Քանի որ դիմումատուները կարող էին վիճարկել իրենց գույքը ձեռք բերող ընկերության կողմից վարձված գնահատողի պատրաստած եզրակացությունը, Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուների համար ապահովված են եղել կամայականությունների դեմ

բավարար երաշխիքներ: Հետևաբար կարելի է համարել, որ վիճարկվող օտարումն իրականացվել է «օրենքով նախատեսված պայմաններին համապատասխան»:

բ) «Բխում է հանրային շահից»

54. Դատարանը կրկին նշում է, որ քանի որ ազգային իշխանություններն անմիջականորեն տեղեկացված են իրենց հասարակության ու դրա կարիքների մասին, ընդհանուր առմամբ, նրանք միջազգային դատավորներից ավելի լավ կարող են գնահատել, թե որն է «հանրային շահը»: Կոնվենցիայով սահմանված պաշտպանության համակարգի համաձայն՝ ազգային իշխանությունները պետք է իրականացնեն հանրությանը մտահոգող խնդրի առկայության նախնական գնահատում՝ հիմնավորելով գույքից զրկելու միջոցառումները: Այստեղ, ինչպես մյուս այն ոլորտներում, որոնց վրա տարածվում են Կոնվենցիայի երաշխիքները, ազգային իշխանությունները համապատասխանաբար ունեն հայեցողական լիազորությունների որոշակի շրջանակ: Ավելին, «հանրային շահը» միանշանակ լայն հասկացություն է: Մասնավորապես, գույքի օտարման մասին օրենքներ ընդունելու որոշումն ընդհանուր առմամբ կներառի քաղաքական, տնտեսական եւ սոցիալական հարցերի քննարկում: Դատարանը, բնական համարելով այն փաստը, որ սոցիալական եւ տնտեսական քաղաքականությունների իրականացման համար օրենսդրի հայեցողական լիազորությունների շրջանակը պետք է լինի լայն, կհարգի օրենսդրի որոշումն այն մասով, թե որն է «հանրային շահը», եթե այդ որոշումն ակնհայտ անհիմն չէ (տե՛ս *Բեյելերն ընդդեմ Իտալիայի* [ՄՊ] [Beyeler v. Italy [GC]], թիվ 33202/96, § 112, ՄԻԵԴ 2000-Ի եւ վերետում հիշատակված՝ *Վիստինշի եւ Պերեայրոկինսի գործը*, § 106):

55. Կառավարությունը պնդել է, որ պետության համար անհրաժեշտ է եղել օտարել դիմումատուների գույքը՝ Թեղուտի պղնձամոլիբդենային հանքավայրի շահագործման նախագծի իրականացման արդյունքում տնտեսության եւ ենթակառուցվածքների զարգացման համար: Դատարանը չունի որեւէ համոզիչ ապացույց, որի հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ այդ պատճառներն

ակնհայտորեն չունեն ողջամիտ հիմքեր (տես, ի հակադրության դրա, *Տկաչեւն ընդդեմ Ռուսաստանի [Tkachevy v. Russia]*, թիվ 35430/05, § 50, 2012 թվականի փետրվարի 14):

գ) Վիճարկվող միջոցառման համաչափությունը

56. Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածով պահանջվում է, որ ցանկացած միջամտություն պետք է ողջամտորեն համաչափ լինի հետապնդվող նպատակին (տե՛ս *Յահնը եւ այլք ընդդեմ Գերմանիայի [ՄՊ] [Jahn and Others v. Germany [GC]]*, թիվ 46720/99 եւ մյուս 2-ը, §§ 81-94, ՄԻԵԴ 2005-VI): Անհրաժեշտ արդարացի հավասարակշռություն չի հաստատվի, եթե տվյալ անձը կրում է առանձին եւ ավելորդ բեռ (տե՛ս *Ստեֆանեֆին եւ այլք ընդդեմ Իտալիայի [Stefanetti and Others v. Italy]*, թիվ 21838/10 եւ մյուս 7-ը, § 66, 2014 թվականի ապրիլի 15):

57. Համապատասխան օրենսդրությամբ նախատեսված փոխհատուցման պայմանները հատուկ նշանակություն ունեն գնահատելու համար, թե արդյոք վիճարկվող միջոցառմամբ ապահովվում է անհրաժեշտ արդարացի հավասարակշռությունը, եւ մասնավորապես՝ արդյոք այն անհամաչափ բեռ է առաջացնում դիմումատուների համար (տե՛ս համապատասխան սզբունքների ամփոփումը վերելում հիշատակված՝ *Վիստինչի եւ Պերեայոլկինսի* գործում, §§ 110-14):

58. Սույն գործով չի վիճարկվում այն, որ դիմումատուները, ներպետական օրենքի համաձայն, իրավունք են ունեցել ստանալու լրիվ փոխհատուցում, որը ներառում էր նրանց գույքի գնահատված շուկայական արժեքը եւ լրացուցիչ տասնհինգ տոկոս ավելի գումար: Այնուամենայնիվ, դատարանները դիմումատուներին վճարման ենթակա փոխհատուցման չափը որոշել են՝ բացառապես հիմնվելով «Օլիվեր գրուպ» ՍՊԸ-ի կողմից պատրաստված գնահատման եզրակացության վրա, որն իր սկզբնական գնահատումը փոփոխել է՝ գործով վարույթի ընթացքում ներկայացնելով ուղղված եզրակացություն: Չնայած այն փաստին, որ դիմումատուներն ունեցել են այլընտրանքային գնահատման

Եզրակացություն ներկայացնելու՝ օրենքով նախատեսված հնարավորություն, պարզվել է, որ գործնականում զրկված են եղել այդպիսի հնարավորությունից, քանի որ այլ լիցենզավորված գնահատողներ հրաժարվել են իրականացնել մեկ այլ գնահատում: Դատարանները չեն իրականացրել փորձաքննություն նշանակելու իրենց լիազորությունը՝ որոշելու համար դիմումատուների գույքի իրական շուկայական արժեքը, որը դիմումատուների պնդմամբ էականորեն ցածր էր գնահատվել:

59. Դատարանը նկատում է, որ օգտագործելով անշարժ գույքի գնահատման համեմատական մեթոդը՝ փորձագետները դիմումատուների հողամասերի շուկայական արժեքը որոշել են՝ օտարման նույն գոտում գտնվող մյուս հողամասերի վաճառքի գների հետ համեմատելով: Դատարանը հաշվի է առնում իր վերոնշյալ եզրահանգումն այն մասին, որ համապատասխան ներպետական դրույթները բավարար չափով կանխատեսելի են եղել հատկապես այն մասով, որ պրոֆեսիոնալ փորձագետը պետք է օրինականորեն ազատ լինի անշարժ գույքի գնահատման ամենահամապատասխան մեթոդն ընտրելու հարցում (տե՛ս վերելում՝ 53-րդ պարբերությունը): Այնուամենայնիվ, այն իրավիճակում, երբ դիմումատուների հողի շուկայական արժեքը որոշվել է նույն տարածքում գտնվող հողամասերի վաճառքի գների հիման վրա, չի կարելի բացառել, որ դիմումատուները չէին կարողանա ձեռք բերել ստացված փոխհատուցման գումարին համարժեք՝ օտարման ոչ ենթակա մեկ այլ տարածքում գտնվող հող կամ այն գտնելու հետ կապված՝ առնվազն լուրջ դժվարություններ կունենային:

60. Չսահմանափակելով համապատասխան ներպետական դրույթները եւ այս հարցերով պետության հայեցողական լիազորությունների շրջանակը՝ Դատարանը համարում է, որ կարող են լինել այնպիսի իրավիճակներ, երբ տվյալ անշարժ գույքի շուկայական գինն արտահայտող փոխհատուցումը՝ նույնիսկ օրենքով սահմանված լրացուցիչ տոկոսի ավելացմամբ, չի համարվի բավարար փոխհատուցում՝ գույքից զրկելու դիմաց: Դատարանը կարծում է, որ նման իրավիճակ կարող է առաջանալ մասնավորապես այն դեպքում, երբ անձը զրկվում է իր եկամտի հիմնական, եթե ոչ միակ աղբյուրից, եւ առաջարկվող փոխհատուցումը

չի համապատասխանում այդ կորստին (տե՛ս *Լալեմենթն ընդդեմ Ֆրանսիայի* [*Lallement v. France*], թիվ 46044/99, § 18, 2002 թվականի ապրիլի 11, տե՛ս նաեւ վերելում հիշատակված՝ *Օսմանյանի եւ Ամիրադյանի* գործը, § 69):

61. Սույն գործում դիմումատուները նշել են, որ իրենք՝ որպես ընտանիք, տնտեսապես կախված են եղել տվյալ հողից, որն իրենց եկամտի միակ աղբյուրն էր (տե՛ս վերելում՝ 45-րդ պարբերությունը): Այս փաստարկը չի հերքվել պատասխանող Կառավարության կողմից (տե՛ս վերելում՝ 47-49-րդ պարբերությունները): Այս հիմնական հայեցակետը, մասնավորապես այն, որ օտարման հետեւանքով դիմումատուները կորցրել են իրենց եկամտի միակ աղբյուրը, հաշվի չի առնվել ներպետական դատարանների կողմից՝ հատկացվող պատշաճ փոխհատուցման գումարի վերաբերյալ իրենց որոշումներում: Դատարանները որոշել են, որ դիմումատուներին, անկախ հանգամանքներից, պետք է տրամադրվի փոխհատուցում, որի չափը որոշվել էր օտարման ենթակա տարածքում գտնվող անշարժ գույքի գների եւ ակնկալվող եկամուտների հիման վրա: Նրանք չեն դիտարկել այն հարցը, թե արդյոք տրամադրվող փոխհատուցումը կծածկի դիմումատուների՝ ապրուստը հոգալու միջոցներից զրկվելու հետ կապված փաստացի կորուստը, կամ արդյոք այն բավարար կլինի, որ նրանք ձեռք բերեն համարժեք հող այն տարածքում, որտեղ նրանք ապրում են:

62. Ելնելով վերոնշյալից՝ Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուները ստիպված են եղել ավելորդ առանձին բեռ կրել: Հետեւաբար վիճարկվող օտարումն իրականացվել է Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտմամբ:

III. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 6-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

63. Դիմումատուները բողոքել են Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի մասով, որ արդար դատաքննության իրենց իրավունքը խախտվել է, քանի որ դատարանները իրենց հակառակորդի կողմից ներկայացված գնահատման

Եզրակացությունը դիտարկել են որպես իրենց գույքի շուկայական արժեքի հաստատված ապացույց, եւ իրենք այն արդյունավետորեն վիճարկելու հնարավորություն չեն ունեցել: Նրանք, մասնավորապես, պնդել են, որ դատարանները չեն իրականացրել օրենքով սահմանված իրենց հայեցողական լիազորությունը, որպեսզի նշանակեն գույքի իրական շուկայական արժեքը որոշելու համար դատական փորձաքննություն՝ հաշվի առնելով, որ դիմումատուները չեն մասնակցել գնահատման գործընթացին եւ չեն կարողացել ներկայացնել իրենց առարկությունները:

64. 6-րդ հոդվածի համապատասխան հատվածն ունի հետևյալ բովանդակությունը՝

«Յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են իր քաղաքացիական իրավունքներն ու պարտականությունները ... ունի արդարացի ... լսումների իրավունք»:

65. Հաշվի առնելով գործի փաստերը, կողմերի դիտողություններն ու դիմումատուներին գույքից զրկելու առնչությամբ Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում հայտնաբերելու մասին որոշումը՝ Դատարանը համարում է, որ այն քննել է սույն գանգատում բարձրացված հիմնական իրավական հարցը: Հետեւաբար այն եզրակացնում է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի առնչությամբ դիմումատուների բողոքների մասով առանձին որոշում կայացնելու անհրաժեշտություն չկա (տե՛ս, *mutatis mutandis* (համապատասխան փոփոխություններով), Կամիլ Ուզունն ընդդեմ Թուրքիայի [*Kamil Uzun v. Turkey*], թիվ 37410/97, § 64, 2007 թվականի մայիսի 10):

IV. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ

66. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա

Դատարանը որոշում է, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել»:

Ա. Վնասը

67. Դիմումատուները պահանջել են 47 301 եվրո՝ որպես նյութական վնասի հատուցում: Ըստ դիմումատուների՝ պահանջվող գումարն արտահայտել է նույն ժամանակահատվածում նույն համայնքի տարածքում հողի վաճառքի ու վարձակալության գները: Նրանց հաշվարկի հիմքում ընկած էր մեկ քառ. մետր հողի համար 3 000 ՀՀ դրամը: Դիմումատուները նաեւ պահանջել են 3 000 եվրո (Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտման համար) եւ 7 000 եվրո (Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտման համար)՝ որպես ոչ նյութական վնասի հատուցում:

68. Կառավարությունը համարել է, որ դիմումատուները չեն ներկայացրել որեւէ ապացույց՝ հիմնավորելու իրենց նյութական վնասի փոխհատուցման պահանջը, որը չափազանցված է եղել: Ուստի սույն պահանջները պետք է մերժվեն ամբողջությամբ: Ինչ վերաբերում է ոչ նյութական վնասին, ապա Կառավարությունը համարել է, որ պահանջվող գումարները չափազանցված են եւ որեւէ փաստաթղթային ապացույցով հիմնավորված չեն:

69. Հաշվի առնելով հայտնաբերված խախտման բնույթը՝ Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուները, անկասկած, կրել են նյութական եւ ոչ նյութական որոշ վնասներ (տե՛ս, *mutatis mutandis*, *Մոսկալն ընդդեմ Լեհաստանի [Moskal v. Poland]*, թիվ 10373/05, § 105, 2009 թվականի սեպտեմբերի 15, տե՛ս նաեւ վերելում հիշատակված՝ *Օսմանյանի եւ Ամիրադյանի* գործը, § 75): Հաշվի առնելով սույն գործի հատուկ հանգամանքները՝ Դատարանը, կատարելով իր գնահատումն արդարության սկզբունքի հիման վրա, ինչպես սահմանվում է Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածով, դիմումատուներին շնորհում է 10 800 եվրո՝ վնասի բոլոր մասերով:

Բ. Ծախսերը եւ ծախքերը

70. Դիմումատուները նաեւ պահանջել են 7 000 եվրո՝ որպես հատուցում ներպետական դատարաններում եւ Դատարանում կրած ծախսերի եւ ծախքերի համար:

65. Կառավարությունը նշել է, որ դիմումատուները որեւէ մանրամասն փաստաթուղթ չեն ներկայացրել, ինչպես պահանջվում է Դատարանի կանոնակարգի 60-րդ կանոնով, եւ ուստի սույն պահանջը պետք է մերժվի: Ամեն դեպքում, գումարը պետք է նվազեցվի:

72. Հաշվի առնելով իր տրամադրության տակ եղած փաստաթղթերը եւ իր նախադեպային իրավունքը՝ Դատարանը մերժում է ծախսերի եւ ծախքերի մասով պահանջը՝ համապատասխան հիմնավորող փաստաթղթերի բացակայության պատճառով:

Գ. Ջկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը

73. Դատարանը գտնում է, որ ջկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը պետք է հիմնված լինի Եվրոպական կենտրոնական բանկի սահմանած՝ լոմբարդային ռեպոյի տոկոսադրույքի վրա, որին պետք է գումարվի երեք տոկոսային կետ:

ԱՅՍ ՀԻՄՆԱՎՈՐՄԱՄԲ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԻԱՁԱՅՆ՝

1. Հայտարարում է Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի մասով բողոքն ընդունելի.

2. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում.

3. *Վճռում է*, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի մասով ներկայացված բողոքն առանձին քննելու անհրաժեշտություն չկա, եւ հայտարարում է գանգատի մնացած մասն անընդունելի.

4. *Վճռում է, որ՝*

ա) պատասխանող պետությունը երեք ամսվա ընթացքում նյութական եւ ոչ նյութական վնասի դիմաց պետք է դիմումատուներին վճարի 10 800 եվրո (տասը հազար ութ հարյուր եվրո), որը պետք է փոխարկվի պատասխանող պետության արժույթով՝ վճարման օրվա դրությամբ գործող փոխարժեքով՝ գումարած գանձման ենթակա ցանկացած հարկ.

բ) վերը նշված եռամսյա ժամկետի ավարտից հետո՝ մինչեւ վճարման օրը, պետք է հաշվարկվի վերոնշյալ գումարների նկատմամբ պարզ տոկոսադրույք՝ չկատարման ժամանակահատվածում Եվրոպական կենտրոնական բանկի սահմանած՝ լոմբարդային ռեպոյի տոկոսադրույքի չափով՝ գումարած երեք տոկոսային կետ.

5. *Մերժում է* դիմումատուների՝ արդարացի փոխհատուցման պահանջի մնացած մասը:

Կատարված է անգլերենով եւ գրավոր ծանուցվել է 2019 թվականի մարտի 14-ին՝ համաձայն Դատարանի կանոնակարգի 77-րդ կանոնի 2-րդ եւ 3-րդ կետերի:

Ռենատա Դեգեներ

Քսենյա Տուրկովիչ

Քարտուղարի տեղակալ

Նախագահ